

Skipulagsstofnun
Borgartún 7b
105 REYKJAVÍK

Garðabær, 12. október 2022
Málsnúmer: 202209-0011
SS

Efni: Umsögn um breytingu á afmörkun eldissvæða í Arnarfirði.

Vísað er til tölvupósts frá Skipulagsstofnun, dags. 13. september 2022, þar sem óskað er eftir umsögn Náttúrufræðistofnunar Íslands um framkvæmd Arnarlax á breytingu á afmörkun eldissvæða við Hlaðsbót, Tjaldaneseyrar, Hringsdal og Kirkjuból í Arnarfirði. Framkvæmdin er tilkynnt til Skipulagsstofnunar með fyrirspurn um matsskyldu.

Breytingin felst í rýmri afmörkun eldissvæðanna þannig að betur verði hægt að staðsetja eldiskvíar innan þeirra. Breytingin felur ekki í sér aukningu á framleiðslu en kvíum er fjölgað til að minnka þéttleika eldisfisks í eldiskvíum og dreifa lífrænni ákomu frá eldinu. Markmiðið er að bæta eldisstillýrði fyrir eldisfiskinn og mögulega minnka álag á botnlag djúpsjárvar í firðinum.

Framleiðsla Arnarlax á eldisfiski í sjókvíum í Arnarfirði fór í mat á umhverfisáhrifum og var álit Skipulagsstofnunar vegna þeirrar framkvæmdar birt árið 2015. Þá hefur Skipulagsstofnun ákvarðað um matsskyldu breytinga á hvíld eldissvæða og tilfærslu eldissvæða Arnarlax í Arnarfirði. Í hvorugu tilfellinu var breytingin talin vera háð mati á umhverfisáhrifum.

Náttúrufræðistofnun hefur kynnt sér framkvæmdina og í ljósi hlutverks og fagsviðs stofnunarinnar vill koma eftirfarandi athugasemdum á framfæri:

Þótt ekki sé um aukningu á fyrirhuguðu fiskeldi að ræða þá felur framkvæmdin í sér töluverða breytingu á fyrirkomulaginu og mjög mikilvægt er að áhrif breytingarinnar á helstu umhverfisþætti séu greind og metin vandlega. Þótt markmið breytingarinnar um að draga úr neikvæðum áhrifum sé jákvætt í sjálfu sér geta orðið neikvæð áhrif sem þarf að gera grein fyrir. Það væru einna helst áhrif vegna fjölgunar og stækkunar kvía sem getur leitt til þess að áhrifasvæðið stækki, sem og val á staðsetningu með tilliti til staðbundinna þátta.

Stefnt er að töluverðri stækkun á skilgreindum eldissvæðum eins og sjá má á mynd 5.1. Sérstaklega er stækkunin mikil á svæðunum Hlaðsbót og Tjaldaneseyrar sem sameinast í eitt svæði. Stækkunin á svæðinu Kirkjuból er einnig mikil eða allt að tífold að flatarmáli.

Öll svæðin sem áform eru um að breyta afmörkun á skarast við svæði á gildandi náttúruminjaskrá (C-hluta). Hringsdalur og Kirkjuból skarast á við svæði nr. 340 á náttúruminjaskrá: *Ketildalir í Arnarfirði*. Það svæði er metið með hátt verndargildi vegna landslags og fuglalífs. Í tillögu að Strandsvæðisskipulagi Vestfjarða 2022 er það svæði sem fellur undir svæði nr. 340 sett í nýtingarflokkinn Umhverfi og náttúra, en í þeim flokki er ekki gert ráð fyrir uppbyggingu sjókvíaeldis. Það skýtur því skökku við að stækka það svæði sem

fer undir sjókvíaeldi við Hringsdal og Kirkjuból. Þar sem áhrif af stækkun áhrifasvæðis með t.d. fjölgun sjókvía er líklegast til að hafa neikvæð áhrif á landslag annars vegar (þar sem ásýndaráhrif frá sjókvíunum aukast) og áhrif á fuglalíf hins vegar (því hætta eykst á að fuglar sæki í kvíar og mögulega verði fyrir truflunum eða slasist, eftir því sem kvíunum fjölgar og þær eru á stærra svæði), þá ætti frekar að horfa til þess að draga úr umsvifum sjókvíaeldis á svæðinu en auka þau. Þess má geta að Arnarlax hefur ekki hafið starfsemi við Kirkjuból. Að mati Náttúrufræðistofnunar ætti að hætta við þau áform vegna skörunar við náttúruverndarsvæðið.

Áformað stækkað eldissvæði fyrir Hlaðsbót og Tjaldaneseyrar skarast á við náttúruminjasvæði 311: *Skaginn milli Arnarfjarðar og Dýrafjarðar*, sem hefur hátt verndargildi vegna landslags, gróðurs og jarðminja. Það svæði er hins vegar ekki skilgreint í nýtingarflokkinn Umhverfi og náttúra. Engu að síður er ljóst að verndargildi landslagsins rýrist með auknum fjölda sjókvía á svæðinu við Hlaðsbót og Tjaldanes.

Þar sem breytingin felur ekki í sér aukningu á framleiðslu er ólíklegt að áhrif á mat á burðarþoli eða á áhættumat erfðablöndunar verði mikil. Mikilvægt er þó að það sé greint t.d. með tilliti til áhrifa af breyttri staðsetningu sjókvía. Mögulega mun aukin dreifing sjókvía létta á álagi vegna úrgangs en það þarf að vera tryggt. Stækkað eldissvæði felur í sér að vöktunarsvæðið þarf einnig að stækka. Eftirlitsaðilar með vöktunaráætlun verða að leggja mat á hvort vöktunin geti staðist fullnægjandi kröfur með þessum breytingum.

Vöktun á sjókvíaeldi Arnarlax í Arnarfirði hefur sýnt að undir kvíunum safnast töluvert magn af lífrænu efni og það hefur m.a. áhrif á tegundasamsetningu botndýrasamfélaga þar sem tegundir sem eru vísitegundir fyrir lífræna mengun verða ríkjandi. Dreifing álags getur minnkað þessa uppsöfnun en einnig stækkar svæðið þar sem lífrænt magn fellur. Eins og segir í greinargerð með tilkynningunni á bls. 19 „Við eldiskvíar (áhrifasvæði laxeldisins, e. local impact zone) hafa áhrif á botndýralíf því orðið talsvert neikvæð“. Afar brýnt er að minnka þessi neikvæðu áhrif. Þess vegna er mjög mikilvægt að leggja mat á hvort minnkunin í uppsöfnun lífræns efnis undir sjókvíum muni verða nægjanlega mikil til að áhrif á botndýralíf minnki sömuleiðis. Ef svo er ekki þá stækkar svæðið þar sem botndýralíf raskast. Það er mjög mikilvægt að lagt sé mat á þetta og til þess þarf að safna góðum gögnum og vinna með spámódel eins og hægt er.

Smithætta af laxalús er metin sambærileg þar sem umfang fiskeldisins helst óbreytt. Fækkun fiska í hverri sjókví ætti að draga úr áhrifum smits innan hveirar kvíar en hins vegar getur stækkun eldissvæðis í heild leitt til þess að líkur aukist á að smit berist út fyrir eldissvæðið og í bæði önnur eldissvæði eða í villta laxa. Eins og segir í greinargerðinni á bls. 21 þá er „umtalsvert lúsasmit á villtum laxi í Arnarfirði miðað við nálæga firði þar sem sjókvíaeldi er ekki stundað“. Ljóst er því að hér er vandamál sem þarf að bæta úr. Stefnt er að því að breyta uppsetningu sjókvía þannig að þær séu staðsettar þvert á straumstefnu frekar en langsum með straumstefnu. Það á að bæta aðgengi að ferskum og súrefnisríkum sjó í hverri sjókví og ætti að draga úr smithættu. Mikilvægt er að þetta sé staðfest á sannfærandi hátt með gögnum og að tekið verði tillit til þess að smitsvæðið geti stækkað með stækkandi eldissvæðum og aukinni dreifingu kvía.

Stefnt er að bæði fjölgun og stækkun sjókvía á hverju eldissvæði. Þar með verða sjókvíarnar meira áberandi og taka meira rými í Arnarfirði. Það hefur áhrif á ásýnd svæðisins. Eins og fram

kom hér að framan eru svæði bæði norðan og sunnan við Arnarfjörð á náttúruminjaskrá vegna landslags. Meta þarf ásýndaráhrifin skilmerkilega og skoða hvernig ólíkar staðsetningar og dreifing sjókvía hefur áhrif á landslagið.

Stærri og fleiri sjókvíar þýðir einnig að líkur á því að sjávarspendýr, fuglar, fiskar og fleiri dýr sem ferðast um svæðið eigi leið hjá kvíunum og jafnvel sækist í þær aukast. Það getur aukið líkurnar á árekstrum með mögulegu tjóni fyrir lífverurnar og einnig haft áhrif á hegðunarmynstur þeirra. Mögulega forðast dýrin mikilvæg fæðuöflunarsvæði vegna sjókvíanna og þeirrar starfsemi sem er stunduð við þær sem getur fylgt hávaði, ljósmengun og mikil umferð báta. Skoða ætti hvernig farleiðir t.d. hvala og sela eru um svæðið og hvernig kvíarnar hafa áhrif á fæðuöflun fugla á svæðinu. Ekkert er fjallað um möguleg áhrif sjókvía á þetta dýralíf nema fugla í greinargerðinni.

Þegar kemur að mati á umhverfisáhrifum sjókvíaeldis verður að horfa til samþættingar við annað sjókvíaeldi á svæðinu (í þessu tilfelli innan Arnarfjarðar og innfjarða) sem og aðra starfsemi sem hefur áhrif á þá umhverfisþætti sem verið er að meta t.d. efnistaka, iðnaður á landi o.fl.. Burðarþolsmatið tekur á þessu að mestu leyti en mat á öðrum umhverfisþáttum verður að gera það líka. Við allar breytingar þarf að leggja mat á hvernig sammögnunaráhrif verða. Að öðrum kosti er hætta á að áhrif við að bæta við einstakri framkvæmd á stöðuna í heild fyrir svæðið séu ekki greind og ekki brugðist við þeim á fullnægjandi hátt.

Í ljósi þess að framkvæmdin getur falið í sér möguleg neikvæð áhrif á marga umhverfisþætti (botndýralíf, fuglalíf, sjávarspendýr, ásýnd, smithættu vegna laxalúsar o.fl.) telur Náttúrufræðistofnun að þörf sé á að útfæra sannfærandi áætlun um rannsóknir til að meta þessi áhrif og einnig til að tryggja að möguleg jákvæð áhrif framkvæmdarinnar verði að veruleika. Ef óvissa er um þetta er hætta á að stækkun áhrifasvæðis fiskeldisins muni hafa margvíslegar neikvæðar afleiðingar. Náttúrufræðistofnun telur því eðlilegt að framkvæmdin fari í mat á umhverfisáhrifum.

Virðingarfyllt,

Snorri Sigurðsson
Sviðsstjóri náttúruverndarsviðs